

KROŠNJA KOJA RASTE

ZBORNİK RADOVA
FORUMA MLADIH PISACA
KIC-a „BUDO TOMOVIĆ“

**JU KULTURNO-INFORMATIVNI CENTAR
"BUDO TOMOVIĆ" PODGORICA**

IZDAVAČ

JU KIC „Budo Tomović“, Podgorica

ZA IZDAVAČA

Snežana Burzan

direktora

UREDNIKA

Jelena Knežević

LEKTURA I KOREKTURA

Valentina Knežević

urednica Informativno-edukativnog programa

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Suzana Pajović

ŠTAMPA

Golbi, Podgorica

TIRAŽ

200

KROŠNJA KOJA RASTE

ZBORNIK RADOVA
FORUMA MLADIH PISACA
KIC-a „BUDO TOMOVIĆ“

PODGORICA, 2022.

Marko Stanojkovski

ŠTA BI REKAO MILER

MARKO STANOJKOVSKI (1998, Podgorica) diplomirao je Engleski jezik i književnost. Jedan je od finalista 47. Ratkovićevih večeri poezije u Bijelom Polju, a bio je u najužem izboru konkursa za prvu knjigu – *Treći trg* 2018. godine. Poezija mu je objavljena u zbornicima Foruma mladih pisaca, u zborniku „Rukopisi 41“ i književnim časopisima *ARS* i *Script*.

Šta bi rekao Miler

Mogli smo sanjati apokalipsu,
ocrtavati konture sumraka po papiru,
nakostriješeni pred bjelinom,
pitajući se – šta li bi rekao Miler,
zamišljen nad pisaćom mašinom.

Milena Radević

MRAVINJAK

MILENA RADEVIĆ (1998, Podgorica) diplomirala je Francuski jezik i književnost. Dobitnica je dvije treće nagrade na konkursu za mlade pjesnike na 50. i 51. Ratkovićevim večerima poezije. Jedna je od finalistkinja na konkursu za prvu zbirku poezije festivala *Trgni se! Poezija* Trećeg trga iz Beograda za 2022. godinu. Pjesme su joj objavljene u brojnim zbornicima, antologijama i literarnim časopisima, među kojima su: *ARS*, *Fragment*, *Libartes*. Njena poezija prevedena je na: njemački jezik i objavljena u austrijskom časopisu *Lichtungen*, na francuski jezik i objavljena u zborniku „Nova BHCS poezija“ izdavačke kuće Slavitude, na poljski jezik i objavljena na književnom portalu Babiniec Literacki.

Gletovanje može dovesti do apokalipse

U sobi je tačno 2222 predmeta. Otvarač za pisma pored neotvorene koverta sa računom. Noćni stočić, podmetač za čašu i pored njega čaša. Prašina. Prašnjava polica za knjige, praš-njavi osvježivač vazduha i spuštene roletne kroz koje se ipak probijaju zraci dalekog sunca i otkrivaju mrtve kožne ćelije koje lebde. Te jedva vidljive, ali osjetne čestice lijepe se za prste još u foliji zapakovanog National Geographica sa naslovnicom „Save the Plant // Reduce Plastic Use!“.

Biljke noću krađu kiseonik koji su poklonile u toku dana, osjećaj zahvalnosti i divljenja gubi se u ustajalom vazduhu. Nemoguće je prebrojati čestice, nemoguće je ne osjetiti čestice, nemoguće je prebrojati ćelije, nemoguće je sačuvati vazduh. Svijet će nestati ako ne prebrojim sve pukotine u kreću plafona. Brojim sa bračnog kreveta udubljenog po sredini.

Obilna krvarenja

Na pusto ostrvo bih ponijela: patike, jaknu, ćebe, šal, kapu, rukavice, naočare za sunce, fotografije, knjige, bilježnice, hemijske, uloške, mnogo uložaka.

Otac gleda dnevnik, političari otvaraju usta, on ih otvara sa njima, završava im rečenice, klima glavom. *Sljedeća nedjelja je ključna. Strogo osuđujemo vojnu agresiju...*

Da je rat, ponijela bih: patike, jaknu, ćebe, šal, kapu, rukavice, naočare za sunce, fotografije, knjige, bilježnice, hemijske, pasoš, ličnu, novac, uloške, mnogo uložaka.

Otac baca pogled na moj spisak. Trzne se na dio sa ulošcima, iskrivi usnu sa gađenjem. Muškarcu se gnušaju menstruacije dok šutiraju svijet u matericu.

Tata, zar se ne plašiš svih obilnih krvarenja?

Materica

Kao pupčana vrpca obmotana oko vrata
gušila me je još pri izlasku
iz majčine utrobe.

Danas je svaki napisani stih
jedna dobijena bitka.
Svaka uspješno napisana pjesma
jednokratno dobijen rat.

Volim ulogu mlade pjesnikinje
ratnice u pokušaju
a opet, ponekad bih samo
da se vratim, da se sklopčam
između sigurnih
materičnih zidova.

Mravinjak

*I had to escape
The city was sticky and cruel*

Grad je mravinjak
tuneli su neprohodni.
Iz grada je sve
veliko i nedostižno.
Zašto bi se mrav trudio
da se popne na planinu
kad ga mogu zgaziti
i u podnožju?
Sa visine, više nije važno
koja je koja ulica, jer
sve vene vode
do iste aorte
i nijedna nije moja.

Ekopikselizacija

čuvam prirodu
sve pohranjujem na ekrane
digitalizujem
riječi, vazduh, život
klik klik klik
od ponedjeljka do petka
kliknem malo i za vikend
kliknem na svoju odgovornost
klik klik klik
klika mi srce
šta ako me prate
kuc kuc kuc
kucam
na sva vrata
nijedna se ne otvaraju
ali neko iza njih
klik klik klik

Moja poezija

demon je paralize sna
Uvlači se u krevet
Probija se kroz sljepoočnice
i podiže kapke
Uzme mi ruku i ispisuje
stranice stranice stranice

Odbija(m) da se vrati(m).

Krije se sa ženama
Krije se u ženama
Muškarci se
šokirano pipaju za obraze
Kune se da ih nije ošamarila
Kaže da je do njih

Umislila je da je vještica Salema
spalili su je
Provukla se na staru slavu
kao propala holivudska zvijezda
Ne voli me, bruka gdje stigne
Prišije se kad prepozna korist
Koristi me i govori da je iskorišćavam
komercijalizujem, vrijeđam,
neprikladno dodirujem

Moja poezija se bori
sa statusima, storijima, sastavima,
sisama, suzama, sranjima, sujetom,
snovima o savremenosti
i onda pljune u svoju nezrelu facu
pravo u oko koje vrlja.

Nikola Ćorac

O IŠČEKIVANJU

NIKOLA ĆORAC (1991, Podgorica) autor je knjige poezije „Niko nas nije upozorio“ (OKE, 2020). Student je na Odsjeku za crnogorski jezik i južnoslovensku književnost na Filološkom fakultetu u Nikšiću, a kao student na razmjeni boravio je na Univerzitetu u Gracu. Poezija mu je objavljena u brojnim zbornicima, antologijama i literarnim časopisima, među kojima u: *Lichtungen*u, *ARS-u*, *Poeziji* i *Povelji*. Jedan je od finalista 33. Festivala mladih pesnika u Zaječaru i 49. Ratkovićevih večeri poezije u Bijelom Polju, gdje je osvojio treću nagradu za poeziju. Poezija mu je prevedena na njemački, francuski, engleski i grčki.

O iščekivanju

sada kada sam stariji od svog oca
rjeđe čitam poeziju
postoji vrijeme za čitanje i pisanje
govoriš utješno
umiruje me što misliš da me riječi nijesu zauvijek
napustile

kad gledam sve te knjige što sam godinama sakupljao
pomislim, ko bi ih čitao da sam mrtav
moja majka
ti

razmišljam o tome odakle početi
mačka leži na stolu
još jedan dan u kome nešto treba da se desi.

O doprinosu kolekciji

leži na krevetu i čita
došli smo da obiđemo jezero
novembar je i mislim na stazu prekrivenu lišćem
kiša nas zadržava u sobi
miriše kuvano vino i cimet
još malo i pri kraju sam, kaže
i okreće novi list
da sam znao
zadržao bih je na tome
ali ja sam
klimnuo glavom i rekao u redu.

Ne možemo promijeniti ništa

na tvom balkonu su ptice napravile gnijezdo
i ujutru si mogla vidjeti tri-četiri kako izlijeću
i u sumrak se vraćaju punih kljunova grančica ili hrane
onda bismo ih slušali satima
sve srećne ptičje porodice su srećne na isti način

ali jedne večeri mačak je obalio gnijezdo
i ujutro smo našli ostatke pera i blato
urlala je na njega
a on je uspaničeno skakao po stanu

sve će biti u redu, rekao sam
one su to predosjetile
kao i mačor
što nas gleda iz ćoška
i potrebna mu je
utjeha.

Šta me podsjeća na tebe

knjiga leonarda koena koju nijesi pročitala do kraja
koncerti na trgu
napuštene mačke
tvoje mačke
kuvani kukuruz i
knjige koje sam čitao
blato oko jezera
veče kad si otišla
majka dok priprema zimnicu.

Milica Bošnjak

IDENTIFIKACIJA

MILICA BOŠNJAK (2001, Nikšić) studentkinja je Primijenjene fizioterapije u Igalu. Članica je hora „Sv. Sava“ u Herceg Novom, volonterka pri organizaciji SPONA. Od 2020. godine članica je književne grupe Forum mladih pisaca. Poezija joj je objavljena u sedmom zborniku Foruma mladih pisaca.

Nokti

Nokti su dugi –
crno ispod njih
jedino može
da me zaštiti
kad moje „ne“
izgubi glas,
kad uniformisani nasilnik
bude branio onog u civilu.

Identifikacija

Listam soft porn,
širim svijest,
digitalni aktivizam.
Upijam informacije
toliko koraka do...
najčešće greške su...
Plaćam druge
da mi kažu ko sam.

Ableizam

Odbijen zahtjev za pomoć.
Ne vide dalje
od svoje projekcije.
Ne smijem biti loše,
zdrav se gadi bolesti.
Treba mi krvna slika,
nestanak fobija i nuspojava.
I neko da čuje
da ne želim slušati
da sam „posebna“,
da je moj put takav,
da mi fali penetracije,
zahvalnosti ili vjere,
i drugih stavki sa spiska...

Vulgarno

Pjesmi i ženi brane
eksplicitnost,
i vlast nad svojom punoćom.
„Dobre“ žene su
fenjeri ustreptalog plamena,
a dobra pjesma se burkom skriva
od vulgarnosti kritičara.

Materica

Pitala me materica
zašto svijet polemiše o njoj,
i šta će ona,
i ko im dade pravo
da o njoj odlučuju
a da je ništa ne pitaju.

Vožnja

Uvijek sjedam bliže kršu,
s lijeve strane autobusa.
Iznova proživljavam scenu:
Otac viče na majku,
brat i ja ćutimo pozadi.
Okreće kola udesno.
Prijeti da ćemo tonuti
ako majka smjesta ne učuti.

Spasilac

Imam nevidljivi plašt,
zabranu na bliskost,
i previše riječi
sem kada su kritika
koja oburdava maničnu viziju
o mogućoj budućnosti
i tvojoj grandioznosti.
Plašt je zgužvan, ne leti
i ne štiti od kiše.
Nosim ga ponosno,
jer sam heroj
od koga ne tražiš spas.

Porodilište je stvorilo porn

Gleda na sat,
kida sedam tkiva,
nosiću krivi krst preko trbuha.
Epiziotimija je zabranjena
u zemljama prvog svijeta.
Ušiva još jedan šav za muža.
Žuri mu se u kafanu.
Sestra me ošamarila.
Orgazam započinje porođaj.
Uzbuđuje ih
oduzimanje nevinosti
djetetu dok se bori da preživi.
Umjesto sunčanog lica
zaslijepe ga reflektori.
Pada u ruke neznancima,
sijeku vezu sa svijetom.
Peru ga dok vrišti,
ne mogu podnijeti sopstveni glib.
Tražiće da ćutim,
jer u koverti nije bilo dovoljno –
te s toga nemam pravo da se žalim.

Nataša Gudelj

RENDGEN PERSPEKTIVA

NATAŠA GUDELJ (1997, Trebinje) autorka je knjige poezije „Heterotopija“ (RVP, 2022). Studentkinja je master studija Digitalne ekonomije na Ekonomskom univerzitetu u Beču. Dobitnica je nekoliko nagrada, među njima: Ratkovićeve večeri poezije 2021, Sremčevi dani – Bal u Elemiru 2021, Ulaznica 2019, i bila je finalistkinja više književnih konkursa, među kojima su: *Festival mladih pjesnika u Zaječaru* i *Mladi Dis*. Poezija joj je objavljena u brojnim zbornicima, antologijama i literarnim časopisima, među kojima su: „Rukopisi“ (40, 41, 42, 43), *ARS*, *Vesna*, a može se čitati i u izboru PAF konkursa (2019). Poezija joj je prevedena na francuski i grčki.

klaustrofobija ima više dimenzija

u avionu
volim da sjedim pored prozora
izronim iz njega
napravim
jedan veliki okovratnik
ti kažeš:
to izgleda kao da si na giljotini
ta slika me uznemirava
nema veze
pusti da skinu glavu
nek leti dugo
i postane hrana za kitove
nek izbace i tijelo
sahrane su besmislene
ležanje me umara
bojim se stajanja u mjestu
bojim se seoba i novih tepiha
plašim se
da me sahrane pored nekog Klausa
koji je previše učtiv
stalno započinje *small talk*
i pomjera se da bih imala više mjesta
plašim se
da me sahrane pored nekog Klausa

klaustrofobija ima više dimenzija
o kojima se ćuti
u avionu
volim da sjedim pored prozora
i razmišljam kako je prijatno
u utrobi kita.

samo to je i potrebno

metrima duboko
sjedim na dnu okeana
sunce tu ne dopire
i ja nijesam odgovorna za to
ne kradem hranu morskim nemanima
previše sam žilava da bih bila dobar ulov
a možda se lanac ishrane
prekinuo samo u mojoj glavi
na dnu okeana nema ničega
razvila sam škrge
širim i skupljam prste
zurim u kožicu između
i ne žurim ka površini.

rendgen perspektiva

svijetla
noću
ocrtavaju rendgen grada

s deset hiljada metara
najbolje se uoče
ožiljak ispod koljena
izgubljeni ključ
prišiveno dugme na bluzi
na kojoj su vidljivi tragovi suza
i mrlje od kečapa

ne pričam o gradu
u kojem boravim rijetko
koji nikad nijesam ostavila
nosim ga na cipelama
kao što očevi plešu
s ćerkama na stopalima
ja plešem s tim gradom.

plitka voda

hajde da pričamo o tome
govoriš dok gledam
tvoje tetovaže
i poželim da
ni mene ne možeš da sastružeš

pitaš me kad sam prvi put
stavila stopala u vodu
je li voda bila hladna
i šta sam radila dalje

dugo sam tapkala
gacala
u nevidljivim gumenim čizmama
neko sa obale je navijao
i prstom dao znak
da sve radim ispravno
čak sam i zaplivala
do sredine jezera
voda je bila prozirna i plitka
bez uzbuđenja
vratila sam se na obalu
i uzduž hodala bosa
voda je postala prljava
počela sam da tonem u pijesak
i prepustila se tome.

thank you for coming to my ted talk

kaže mi
sanjao je kokain i pokojnu babu u dvorištu
ne želim da prestanem da ga grlim
znam šta slijedi

probudila sam se
s mučninom u stomaku
i maglom u glavi
moja baba je bila previše ljuta
da se pojavi
makar da pita
šta to zaboga radim
i jesam li mu spremila doručak
zurim u porodični portret
odahnem kad primijetim
da više niko ne staje u odjeću sa slike
walk of shame
dužine
od praznog kreveta do kupatila
umivam se
oblačim ispred ogledala
ova koža mi baš dobro stoji
thank you for coming to my Ted talk.

job offer: editor needed

porive
savladam
sopstvenim rukama
predam pažljivo
kao novorođenče
govorim
drži mu vrat
drži mu vrat
drži mu vrat
uvijem ih čvrsto
da se ne odvežu
pa ih ipak odmotam
i počnem
iz početka.

tvoj otac

tvoj otac me gleda prekorno
isto kao što ćeš me i ti gledati
mnogo ranije nego što misliš
kad ga se sjetim
vidim samo
debele prste kako savijaju
duvan u cigaru
sve ispada sa strane
rukom prođe po stolu
i napravi čistku
taj pokret ispružene šake
osjećam na svom stomaku
vidim njegove prste
drže cigar
stavljaju ga u šupljinu između
zuba
on nema usta
nema ni oči
samo obrise
nadam se da uskoro ni to neće imati
na tv-u prenose vijest
o silovanju
ja vidim samo šake tvog oca

na vratu mlade djevojke
na njenim bedrima
dok duvan ispada
po bespomoćnom tijelu
tvoj otac me zadovoljno gleda
on ti govori
rekao sam ti
ti klimaš glavom
ne pokušavaš da negoduješ
dok polako postaješ
obris
bez usta
i bez očiju.

Nejra Belegu

TERASICA

NEJRA BELEGU (2001, Podgorica) studentkinja je Ekonomskog fakulteta na Univerzitetu Crne Gore. Poeziju piše od srednje škole. Od 2020. godine članica je književne grupe Forum mladih pisaca koja se okuplja u podgoričkom KIC-u „Budo Tomović“.

terastica

you're love affair has got to go n o w

iznijela sam u praskozorje
sve svoje strahove na terasu
raširila ih na ogradu
osušene, sujetne, oštećene
teške kao persijski tepih
da ih istresem?
čuće se gromade kako spadaju
nemilosrdna unutrašnja borba odzvanja gradom
sinoć nijesu spavali
strah me je
da mi strahovi ne padnu
s ove visine
mogu da poginu

Dalibore

kakva (te) besmislica
prožima
nas
tvoj život nije
eritrociturija ili pankreas
niti anomalija od stvarnosti
niz karirane košulje
kotrljaju se sve
tvoje pjesničke večeri
maljave ruke tvoje
izrešetale su
potencijalnog Bukovskog
skaradnog kakav jesi
žedan si koliko si žudan
na podlaktici sikće mit
nijesu te izdali
ne ponavljaš se
ulivaš u krvotok strah
ne znaš da razrjeđuješ uzdah
isti je štos
masturbacija
zebnja
panika

znaš, Dalibore,
tvoje ambicije
toliko su sitne
željezara u tvojoj glavi
proizvodi tobožnju sentimentalnost
gradovi su mikročip
kao i sve uostalom
stvaraš čir
u tridesetoj ćeš se rasprsnuti
ne prekidaj život
ako moraš stvarnost,
Dalibore

predanje

nazdravili smo rakijom
prešli rodoslove
antitradicijske vrijednosti
godine koje su se stopile u datume
iza kojih ne stoji tačka
tvoj predak iz Očinića
Veljko Vlahović koji je moju majku držao u naručju
akademska priča o knjigama i kandžama
prežvakane ideologije kao ravna linija
u mejden majici fasuješ revoluciju
klizim iz zakletve date rukom na prsima
u rovu blizu tvoje rodne kuće

Kost

kad već nijesam imala način
zastala sam ti u grlu
popio si gutljaj stelle
poslije dvosatnog mučenja
kad već nijesam imala gdje
izašla sam ti kroz nos
nijesi znao zašto

Pogled sa Ajfelovog tornja

Na mjestu gdje više puta
Udariš, stvorićeš oteklinu
Stegneš, stvorićeš crvenilo
Grizi, iziritiraj, isperutaj
I bez traga ostaje trag
Alfa i omega
Sve je tako barokno
Natrpano, patetično i nakićeno
Nesanica
Kao rezultat adrenalina
Reakcija na stres
Umor niz kičmu
Nervoza zbog nesanice
Uzročno-posljedične veze
Opet, prašak na biljnoj bazi
Prevenција dijagnoze
Dnevna doza ujutru i uveče
Nadrealistički strahovi
Anksioznost
Nema cigareta, alkohola, vutre
Bromazepam 1,5 mg
U sebe, u sebe, u sebe
I nikako spolja
Mučnina i drhtanje ruku

Ne mogu izvući ajlajner
Refleksija sopstvenog izraza
Ožiljci i crvenilo
Dodaj sebi boje
Pokrij svoje ruglo
Jutro će promijeniti sve
11 dana te tamo nema
Previše spavaš
15 dana kašnjenja
Psujem i zahvaljujem se bogu
Plačem
Grčim se od bola
Skupljam se u fetus položaju
Na pola se rasparčam
Dok se udovi razdvajaju
Vrisak nestane
Konvencionalno postupaj
Suzbij svoju ličnost
Šta ćeš da studiraš?
Jesi li položila vozački?
Upiši IT i pali odavde
Imaj hrabrosti da upišeš ono što voliš
Radi od 7 do 7 i proklinji kapitalizam
Radićeš u prosvjeti i to ti je uspjeh?

Glasaj za njih i to je završen posa'
Tvoji stavovi će te daleko odvesti
Salijeće te sa svih strana
Budućnost mi zavisi od poteza
Ne mogu sama, iako pokušavam
Iščupaj se
Dijagnoze koje sama sebi dajem
Restrikcije koje su mi pripisali drugi
Bijes i ljutnja
Mehanizam odbrane
Prisutnost
Ego i strah od nepoznatog
Pogrešni pristupi
Imperativ je grub iako je u biti dobronamjieran
Povlačim se
Sve se odigrava u zatvorenoj prostoriji
San o životu
3 epruvete za analizu
52. put
Prozorče kao supstitucija za balkon
Posjete u 2
Lažna empatija
Kako si?
Braunila u venu

Insulin
Prolaktin
Ciste
Pregledi
CT
Čežnja za ljubavlju
Nedostatak majčinskog instinkta
Mladost
Krediti
Stpljenje
Eskalacija i opet svađa
Nerazumijevanje
Urlanje
Zakon o slobodi vjeroispovijesti
Manifestacija potisnutog
Podjele
Porijeklo
Geni
Impulsivnost
Daleki gradovi
Syd i Layne
Poezija
Šta ćemo dalje?
Inferiornost

Iz prvog razreda osnovne
Vučem strah od neuspjeha
Strah
Strah
Strah
Traume iz djetinjstva
Rafovi veći od mene
Kompleksi
Došljak sam i ovdje
I tamo
Sutomore i nektarine
Biljeg koji niko nije vidio
Anegdote
Pogrešan sud
Stereotipi
Rizik
Smrt
Ćale
Bol
Znanje
Teorije
Deizam
Nihilizam
Crvena

Luka Boljević

NASLOV

LUKA BOLJEVIĆ (1994, Podgorica) autor je knjige poezije „Meso jezika“ (Narodno pozorište Timočke krajine – Centar za kulturu „Zoran Radmilović“: *Festival mladih pesnika*, 2020; OKF, 2022). Diplomirani je pravnik. Objavljivao je u brojnim zbornicima, antologijama i literarnim časopisima, među kojima u: *Povelji*, *Beogradskom književnom časopisu*, *ARS-u* i *Vesni*. Uvršten je u izbor za prevod na njemački jezik na konkursu projekta „Vrijeme (bez) utopije. Mreža mladih pisaca“, projekta koji je podržala Njemačka akademsko razmjena (DAAD), kao i u zborniku „Nova BHCS poezija“, izdavačke kuće Slavitude (Pariz, 2021), gdje je njegova pjesma prevedena na francuski jezik.

partizan je dobar dok je postojan

čvrsto meso planine razbijemo
mašinom za sječenje kamena
iskopamo sobu za ručavanje
i salu za konferencije i
mermerni kamen kaže
da tu čuvamo maršala
zapetog ko puška i zato
hodite tiho pored bunkera i
strpljivo kao što se drobi kamen,
strpljivo kao što se čeka smrti amin,
strpljivo kao kad sazreva vest,
strpljivo kao što se gaji osvete žest –
drugovi u radničkoj masi,
kopaćemo tamo gdje mašina ne može
da napravimo spavaću sobu
za maršala i drugarice
pardon, drugaricu, jer
kad crveni telefon zazvoni
javi se drugarica i zapisuje
reći titu da svi stojimo postojano
i u maršalu se bude ponos i dika
drugovi nazdrave jer partizan
je drug a drug je tito i
drugarica ima svoju sobu

u koju maršal dođe zapet
kao puška, kad drugi zaspu i kaže

drugarice jovanka
druže brože
stojim postojan, ali
više nije važno
ni to što sam od bronz
ako moja postojanost smekša
kad je najvažnije i zato drugarice
budite strpljivi, potrebna je čvrsta ruka
da mi pomogne.

gradski oci

pitam se da li je iko upijao
mirise asfalta duže nego
čistači ulica pa ipak
ulice ne pripadaju njima

hardox in my body¹

hladan čelik čini kičmu
vrat se kuje dok je vruć
i sve rijeke protiču ispod moje kuće
u pećinama, ispod parketa,
sakriveni su preci
prošlost je uvijek najmanje sigurna
prošlost je uvijek jedina sigurna
mene zovu da odvrnem sijalicu
stegni jače!
(stegnuto vrat je poslušano vrat)

vрати me na početak
od ulaza sve kreće
vraćamo se korak unazad
evropa je obećana zemlja
za nas nema mjesta
i sve što izmiče
su godine mladosti

kad vojnicima viknu juriš!
hardox in my body
primi šrapnel
i padne
junački

¹ Hardox® 500 is a bendable and weldable abrasion-resistant steel, with a nominal hardness of 500 HBW.

bašo

uzmemo meso zemlje
u njega prstom gurnemo sjeme
nići će novi život i
nada da jednog dana
u hladu vrbe
ostanemo zauvijek

lu

nakon buđenja (ne) otvaram oči
u oku vidim nju i znam

ništa njeno ne blijedi
već se preobražava u
nečujno čudno i budno

izgubljeno jagnje

na grobove kalemiti cvijeće
deda raste i biće drvo
(duboko u zemlji spava korijenje)
čujem krošnju koja raste
dok u hladu porodičnog stabla
spava izgubljeno jagnje

Andela Bulajić

IZMEĐU DVA SVIJETA

ANĐELA BULAJIĆ (1995, Cetinje) završila je studije pozorišne produkcije na Fakultetu savremenih umjetnosti u Beogradu. Jedna je od finalistkinja na konkursu za prvu zbirku poezije festivala *Trgni se! Poezija* Trećeg trga iz Beograda za 2022. godinu. Od 2020. godine članica je Foruma mladih pisaca. Pjesme su joj objavljene u šestom i sedmom zborniku Foruma mladih pisaca, u 72. broju časopisa *KUŠ!*, kao i u zborniku „Rukopisi 44“.

Između dva svijeta

Hladan je kao rijeka
put do groblja
u rano julsko jutro
dok se sunce razvlači
na sve strane svijeta
zaobilazi zemljanu ploču prekrivenu punim drvetom
miriše na polja lavande
par metara ispod zemlje
svratište za besmrtnu dušu
još vruće kosti
grumen kose
siva koža
zauvijek zakopani
na putu do groblja neko uvijek šapuće
tapka te po ramenu
približi se
ovdje je sve istina
manje sija sunce
sve je privid
vještačko cvijeće
ljudi u crnom
živa tijela
kao leševi

vraćaju se kući
lica kao maske
pepeo umjesto riječi – mi smo zaista dva
potpuno različita svijeta.

Srećni ljudi

Na kafanskom šanku
ostavila sam sve prinčeve svog života
bilo ih je desetak, svi su bili pravi
preko šanka od metar
pružala sam ruke
ka hladnom zidu
pustila sam da mi uhvati šake
svaki gost koji je volio vino.
Etanol i vodenasta, tjelesna tečnost
najbolje sredstvo za dezinfekciju radne površine
pikavci su ostavljali okrugle tragove
na mermernoj dasci
koja život znači
mračna mjesta najbolja su za skrivanje
svi ti srećni ljudi, koji okreću glave
ka mom vratu
u ustima im miriše rđa
nespretni plesači sa ranjenim stopalima
kunu se u dejstvo berbe iz '95.
godina mog rođenja, pomislim,
ništa se ne dešava na mračnim mjestima
lovci i ulovljeni mijenjaju uloge.

Ljudi zaslužuju da žive bez krivice

Mislim na ljude iz prošlosti
zamišljam šta ću im reći kada se sretnemo,
dijalozi unaprijed zamišljenog scenarija.
Reći ću im da nijesam prestala da ih volim
zagrljaj na sunčanoj cesti
onda opet stvaran život.
Trebalo je da te pozovem
nijesam stvarno pročitala Uliksa
one srijede popodne, bila sam kod kuće
sve ću im reći kad ih sretnem
ljudi zaslužuju istinu.
Ja sam bila kriva, izvini,
skupiću hrabrost da izgovorim
samo ako se opet sretnemo.
Prolazim istim bulevarima
drugačiji šeširi vire iza zgrada
ispod njih moram naći nekog iz prošlosti
da jezik pusti svoje sokove
da ispljune skrivene riječi,
ljudi zaslužuju da žive bez krivice.
Oдавно ne prepoznajem nikoga
ko bi posadio cvijeće u mojim ustima
neke riječi ne mogu da niknu.
Opet stvaran život i dijalozi u mojoj glavi.

Kutija sladoleda

Sjedimo na drvenim stolicama,
deda ih je napravio kad sam došla na svijet.
Krišom jedemo sladoled
iz plastične kutije
jeftinog proizvođača.
Ona se nasmije,
pa skupi usne
kao da je grize savjest što se još nečemu raduje.
Uzmi ti vanilu, kaže
dok sklanja kašiku sa svog omiljenog ukusa.
Dvorište je prazno
korijen kajsije sasječen
lutaju nam pogledi,
meni po nebu
njoj po zemlji
šljiva je još živa
možda će opet da rodi
baka ne voli šljivu
ispod nje je još uvijek dedina stolica
hladna
kao ove od drveta
koje su došle sa mnom na svijet.
Posljednja kašika ukusa jagode
topi mi se u ustima

baka odnosi kutiju – neka je, valjaće za nešto
nestaje u tami kuhinje
više ništa ne mogu da učinim
da vidim krivinu u uglu njene usne.

Leptir mašna

Biohemijski procesi u organizmu štrajkuju
otkucaji srca zvučni su kao bombe
proglašeno ratno stanje
u predjelu blijedog vrata
samo da te ne vide ostali
dok se nazireš
kao leptir mašna
kad obučem crnu haljinu
pokrivam te ogrlicom
sa velikim medaljonom
tiroidni hormoni divljaju
kao djevojčice u pubertetu
zatočena ispod tanke kože
poput bebe u stomaku
kopraš se
i stežeš
zatočena ispod tanke kože
čitavih dvadeset grama
teški su kao olovo.
Mažem te kremom od ruže
leptir voli ružu
moji neuspjeli pokušaji
i otrovni odnosi
prijete da te pojedu

skrivam te maramom
od sebe same
čovjek u bijelom kaže
da moraju da te odstrane
od njih ne mogu da te sakrijem
pulsiraš na ultrazvuku
šareni leptir živi u mom grlu.

Stefanija Brčić

ZNAMO SE IZ DRUGIH ŽIVOTA

STEFANIJA BRČIĆ (2001, Beograd) studentkinja je Medicinskog fakulteta u Podgorici. Finalistkinja je 28. poetskog konkursa „Desanka Maksimović“ u Valjevu. Poezija joj je objavljivana u onlajn časopisu filozofskog fakulteta u Nišu, u knjizi „Sto mladih talenata grada Beograda“ (2013), kao i na portalu *bludni stih*. Od 2022. godine članica je Foruma mladih pisaca.

Priljava

kaže
napraviće od mene čovjeka

tretira me kao dete

rudarskim rukama
cepa mi
blede snove

presreo mi je dušu
na raskršću

misli
da se znamo
iz drugih života
a ja ni u ovom jednom
ne mogu da ga
podnesem

Cupkanje

u kući srama
razvalili se
satovi
preko rubova
vreme preлива
u propast
crni zidovi
isprljani suzama
vetar
šušti:
„ne valjaš“

sekunde plivaju
a ti se daviš

Barbara Delać

**BORBE
UNAPRIJED
IZGUBLJENE**

BARBARA DELAĆ (1994, Kotor) autorka je dvije knjige poezije: „Tomorrowland“ (Narodno pozorište Timočke krajine – Centar za kulturu „Zoran Radmilović“: Festival mladih pesnika, 2018; Nova knjiga, 2019) i „Gdje smo ovo, pričaj mi“ (OKF, 2020). Diplomirala je na studijama Moderne i savremene teorije umjetnosti. Dobitnica je nekoliko nagrada i rezidencija, među njima Berlin-Stipendium, koju dodjeljuje Akademija umjetnosti u Berlinu i Reading Balkans. Tokom rezidencije u Berlinu napisala je poemu *Gdje smo ovo pričaj mi*, koja je u Berlinu imala i svoje premijerno, performativno predstavljanje, u saradnji sa kantautorkom Sarom Renar. Poezija joj je prevedena na engleski, njemački, albanski, francuski, slovenački, poljski i grčki.

Borbe unaprijed izgubljene

Operacija traje već duže od tri sata. Ništa mi ne govore. Stražarim duž bijelih vrata. Ali još nije vrijeme za paniku. Bori se. Zamišljam kako je sinoć bučno protestovala na prijemnom odjeljenju. Njene oči možda nijesu zračile kao onda kad bi se povelu pitanje o jednakim pravima, ali mogu da stvorim sliku: ona, doslovno vezana za krevet, pokušava, daje sve od sebe, da nađe način da reaguje i iskaže stav. Ni centri u mozgu koji su pogođeni moždanim udarom, ni njeno nemoćno tijelo, vilica koja nerazgovjetno artikuliše riječi, nijesu je spriječili da djeluje.

Jučerašnji dan bio bi naporan i za nekoga ko je zdrav. Bilo je planirano da je u jutarnjim satima na najefikasniji način premjestimo iz Kliničkog centra u Podgorici u bolnicu u Beogradu, na odjeljenje za neurohirurgiju. Danima su pričali o tome, i kada smo se četiri sata prije leta smjestili u kola Hitne pomoći i uputili prema aerodromu, mislila sam da je to dio plana. Razloge za uranjeni polazak nijesam dovodila u pitanje. Naprotiv, vjerovala sam njihovoj organizaciji, koliko god da svoj posao možda rade rutinski, sigurno ga znaju i sigurno su uvježbani. Obradovalo me je što je u ambulantni na ae-

rodromu obezbijeđena prostorija samo za nju. Tri zida bez prozora preko puta javnog toaleta. Ali dobro je, ni ja ne volim da me drugi gledaju kad sam loše. Tamo nas je sačekalo zaposleno medicinsko osoblje, koje je dobilo upute za pacijentkinju u polusvjesnom stanju, objašnjena im je istorija bolesti i rečeno još nekoliko stvari koje nijesam razumjela. Iščekivala sam kad će da se pojavi doktor, izabran da prati njeno stanje tokom leta. Ni u ludilu nijesam mogla da zamislim da će poslije devetnaest dana intenzivne njege na odjeljenju majka biti ostavljena meni na dužnost. Medicinska radnica, zaposlena u ambulanti na aerodromu, rekla mi je da pratim parametre i izašla. Prvih deset dana nakon što je doživjela moždani udar, uopšte mi nijesu dozvoljavali da je vidim. Ne zato što joj je stanje bilo rizično, kao prva tri dana, plašili su se da prisustvo njene ćerke jedinice ne izazove jake emotivne reakcije i ne poveća pritisak. Kad sam konačno dobila dozvolu, bila sam ubijedeđna da će moje prisustvo djelovati snažno i motivišuće. Narednih devet dana sam od šezdeset minuta predviđenih za posjete, po pola sata gubila na čekanje za dopusnicu, pa još deset minuta u koloni za pripremu pred ulazak na odjeljenje intenzivne. Jednom sam stigla samo na sekund da je vidim jer uopšte nijesu izdavali dopusnice, a i svima je bilo prirodno da prednost ima porodica kriminalca ranjenog u pucnjavi. Činilo

mi se kao vječnost, dok sam oblačila mantil dugih rukava, navlačila najlonske zaštite za cipele, stavljala kapu i kačila masku preko lica. Sreća je da me je uopšte prepoznavala, iako nije znala koliko godina imam. Pravila sam se da su to tek omaške u govoru. Ipak, kad god nije znala o čemu pričam činilo mi se da ona i bolest postaju jedno i da ne mogu da razaznam kad s kim imam posla. Da sam je mogla zagrliti, razumjela bi me. Ali da bih je samo dodirnula, morala sam dva puta da isperem ruke nekom posebnom tečnošću i navučem gumene rukavice koje ostavljaju bijele tragove po prstima. Ko bi rekao da ću baš na aerodromu konačno dočekati da budemo same. U glavi sam imala pripremljene referate o mojim ličnim stvarima o kojima više ne treba da brine, položen ispit iz metodike i podignute cipele od obučara a da me nije napomenula, kao i zapisane poruke svih ljudi koji su htjeli nešto da joj poruče, i niz drugih stvari koje ona u tom trenutku ne bi bila u stanju da dovede u vezu sa svojim životom. Ništa mi nije zvučalo patetično. Volim te. Ne znam kako da živim bez tebe. Ali to nijesam izgovorila. Grizla sam jezik i buljila u parametre, ne u nju, nego u crni ekran na kojem su bijeli brojevi označavali šanse njenog organizma. Preznojavala sam se. Šta ako kažem nešto pogrešno i njoj skoči pritisak, pa odustanu od puta i operacije. A svaki dan je kritičan. Aneurizme su na tri mjesta problematične.

Kad smo stigli u beogradsku bolnicu pitala je zašto je nijesam pvela da vidi grad. U bolnici – ista situacija kao na aerodromu, dobijam instrukcije koje sve snimke i nalaze treba uraditi i gdje, nju smještaju na kolica s ležajem i ostavljaju mi je. Red za svaki nalaz bio je ogroman. Dosad mi na intenzivnoj nijesu davali propusnicu ako bih samo zakašljala, a sad odjednom, sasvim je u redu da bude izložena virusima, bakterijama, prelaznim bolestima. Pomišljala sam da je povedem kući, pa da živimo kako moramo, dokle možemo. Sjećam se, sunce je zašlo, a još ni pola nalaza nije bilo gotovo. Ne znam kako sam dozvolila sebi da viknem na nju. Bilo je nepodnošljivo. Nijesam znala kako da je umirim. Plazila se i pokazivala da je žedna. Ponavljala je, na ivici suza, da želi kafu i cigaretu, povremeno je tražila i burek. Očekivala je od mene da se zauzmem za nju, jer bi ona to za mene uradila. Hrabrost nije moja vrlina, ne prebacujem sebi što se tokom cijelog dana provedenog gurajući krevet i snimajući svaki milimetar njenog omršavjelog tijela, nijesam usudila da pođem i kupim joj nešto za jelo. Kako da znam koja hrana joj je dozvoljena. Na intenzivnoj je bilo zabranjeno i da je poljubim, sigurno je postojao razlog za to. Mogla je da se ljuti koliko hoće. Nijesam kao ona. Razumijem da joj se svašta dešavalo u životu, promijenila je toliko profesija koje nikada ne bi mogla staviti u jedan CV. Istina, nikad nije

radila u fabrici. Mada, u fabrici su joj obećali posao, ako završi kurs za šnajdericu – trajao je koliko i ubrzano propadanje državnog preduzeća. Za titulu hrabrosti borila se drugom prilikom. U kategoriji samohrane majke bila je kandidovana za šefovu ljubavnicu, što joj je moglo donijeti izlazak iz depresije zbog brige o egzistenciji, ali i napredovanje. Izabrala je da joj to ne bude u opisu posla i ostala bez njega. Dobila je šlaufove sala i pet dugih mjeseci na birou. Da sam tada morala da prekinem školovanje, vjerovatno bih i sama tražila najteže i najbjednije plaćene poslove, kao ona. Kad sam završila srednju školu, ponovo je našla posao u restoranu, ovoga puta domaće kuhinje. Govorila je, e za taj posao sam stvorena. Eto prilike, njenih pet minuta. Ili tačnije, mnogo prekovremenih sati, zakidanja na platama, i to kolektivno, u skladu sa zakonom. Nijesam razumjela zašto svoju energiju troši smišljajući uslove za radnike i radnice, koji po svaku cijenu, u isto vrijeme, moraju biti profitabilnija opcija i za samog šefa. Iskustvo je čudo, i tim čudom dobila je još desetak kilograma, po kilogram za svakog zaposlenog, koji su je, kako ih je ona savjetovala *udruženim snagama*, proklinjali. Tih kilograma više nema. Mrak je uveliko pao, kada je trebalo uraditi još snimak glave. Hodnik bolnice se skoro ispraznio. Čutale smo, potpuno iscrpljene, i čekale da je prozovu. Odjednom je iz čista mira kazala da zna zašto je u Beogradu.

Danas, prije operacije, obavijestila me je da je *pošla* u krevet bez večere. Žena pored nje je tvrdila kako satima doziva za gutljaj vode. Razmišljala sam u kom će pravcu da nastavi priču, sumnjala sam da želi da mi prebaci za to i imala spremne argumente, ako do toga dođe. U toj sobi na prijemnom odjeljenju očigledno niko nije bio sposoban da ustane, ode po medicinsko osoblje i zatraži čašu vode za tu ženu. Mama je pokušala da napravi buku svojim glasom i desnom šakom. Jedino čim je raspolagala. Nijesam morala da pitam da li su se ostali bolesnici sami zainteresovali za situaciju. Predlog je svakako bio njen. Orkestar staračkih i mladih šaka, podjednako blijedih od različitih bolesti, proizvodio je zvukove dobujući kostima o metalne šipke kreveta, ječeći duž cijelog prijemnog odjeljenja. U nekom trenutku dozvali su uspavanu medicinsku sestru kojoj je to bio ko zna koji sat rada. Zašto, pobogu, tada, kad je konačno dozvala sestru, nije tražila nešto i za jelo. Bilo joj je žao. Na to nijesam imala komentar. Naviralo mi je na rubovima kapaka. Rekla je da zna šta mislim o svemu i da je ne kritikujem. Kao da sam ja majka, ona dijete.

Gledam u sat. Stotinke teške hiljadu misli. I svaka traje. Traje. S mozgom je ishod uvijek neizvjestan. Postoje obrasci razmišljanja koje smo usvojili, poput načina na koji povezujemo stvari, čitave mreže sjećanja i osjećanja kroz koje se

provlače svi oni postupci čak i kad ne znamo da smo o njima prethodno mislili. Druge teške bolesti, barem u početku njihovog razvoja napadaju isključivo tijelo i tada čovjek može da računa na snagu volje. Kada brojim do trideset, toliki postotak učini mi se veliki. Zašto sam onda nezahvalna i sebična, kao da mi nije dovoljno da samo preživi? Da li bi njoj to bilo dovoljno? Neće mi biti teško da brinem o njoj, ako ostane invalid. I s demencijom mogu da izađem na kraj. Ali, potpuno bi me porazilo da je ova borba uzaludna. Kao da bi joj neko poništio razloge zbog kojih se bori, obrisao joj sjećanje, pa je pustio u prostor, nepoznat i urušen, u kojem se razmišljanje odvija po principu igara na sreću.

Čujem klompe, približavaju se bijelim klinim vratima na kojima se ocrtava silueta ženske osobe. Konačno doktorica. Traži me pogledom. Prilazim joj, odstupa korak unazad. Ruke joj podrhtavaju. To ništa ne mora da znači, operacija je sigurno bila komplikovana. Poziva me u kancelariju. Kaže mi da sjednem. Ona ostaje da stoji i pogled joj luta po zidu.

Jana Radičević

**ZONA
NEUTRALNOG
PRITISKA**

JANA RADIČEVIĆ (1997, Podgorica) autorka je dvije knjige poezije: „ako kažem može postati istina“ (Partizanska knjiga, 2019) i „zona neutralnog pritiska“ (Partizanska knjiga, 2022), koja je prevedena na njemački jezik i objavljena u Austriji pod nazivom „zone des neutralen druckes“ (Edition Thanhäuser, 2022). Studentkinja je na master studijama germanistike na Univerzitetu Virzburg u Njemačkoj. Najmlađa je dobitnica godišnje literarne stipendije *Writer of the City of Graz* za 2020/21. koju svake godine dodjeljuje grad Grac. Poezija joj je prevedena na njemački, engleski, francuski, italijanski, makedonski, albanski, ruski, slovenački i grčki.

zona neutralnog pritiska

[odlomak]

*naljutio si se na mene
prekinuo mi vezu i nijesmo se čuli
danim nedjeljama mjesecima
i sada našim rijekama plutaju mrtve ribe
tako je tiho bez tebe
tiše od svih stajaćih voda*

na plavnici su gradili izletište
bili smo tamo kad su postavljani novi temelji
moji roditelji tek što su se uzeli
i ja imala sam godinu kad su me povelili tamo
bogata lažna sjećanja
na fotografijama su srećni
tata u crnom ima bradu i nosi naočare za sunce
majka s dugom kosom u velikoj crvenoj jakni
u kojoj može da stanuje troje
stoje kraj izvorišta zagrljeni
iza njih je crveni retro kombi
oni su iz retro priče

*moje tautologije
mutne su i rasplinute
i to da ćemo se sutra probuditi
to je samo hipoteza*

kada duva jak vjetar
deda mi kaže da stavim kamenje u džepove
da me vjetar ne ponese
staru crkvu sam zamišljala drugačije
mističnu udaljenu
išla sam tamo da budem sama
deda je jednom rekao da želi da ga tu pokopaju
razumijem zašto
i mene odmah pored dede
to sam glasno izgovorila
baba se nasmijala

*rekla sam ti da nijesam neki plivač
ali ti znaš da
najbolje plivam u gustom tekstu
sa što više apozicija atributa apozitiva
sa što više zareza zareza zareza
kao pastrmka protiv struje*

tamo gdje su privezani drveni čunovi
i gdje struje vilini konjici
i gdje rastu divlji irisi
rijeka se još ne uliva u jezero
do tamo vodi makadam
crne zmiје vijugaju po vodi

i šire se bijeli lokvanj i crni kasoranj
tamo je naša zona neutralnog pritiska

život u plitkoj vodi

jednom si mi ubrao lokvanj
zamalo nijesi pao u vodu
zadržala te je moja ruka
stabljika je bila dugačka
danim je plivao u kadi jer ga nijesi htio prerezati
tamo smo se kupali ljeti
na maloj plaži među trskama
punoglavci samo što su se izlegli i komešaju se
pokušavaš da ih uhvatiš u tjesnac između dlanova
fasciniran kako nimalo ne liče
onome što će postati
govoriš
da se odrasle krastače mogu vidjeti
ne bi sebe prepoznale

*trenutak umire
i mora da umre brzo*

voda je bistra
jasno vidimo naše odraze

posmatram se i mislim
ništa nije kako treba da bude
ništa nije kako želim da jeste
nešto na šta se tek treba navići
hajde dođi
jesu li to rusalke ili silikatne alge
voda mi prvo dolazi u vektorima
savršeno vidljiva skoro opipljiva
hladna i meka sebi samoslična

umjetnost hvatanja ribe sopstvenim rukama
govorio si da je samo to zaslužena večera

popove gaće i đurđevak
ta livada stalno plavi
a s proljeća pobijeli od đurđevaka
brali smo ih pod majskim suncem

šapću bijele vrbe priobalja

voz, nije voz
voz, nije voz

tu je jednom bila pruga
mali parni voz tutnjio je našom ulicom

dokaz o tome postoji jedino još
u dedinom sjećanju

voz, nije voz

dani na jezeru
voda djeluje plitka
jasno se vide
pješčane dine i rječne školjke

ne znam da li je tu pogledaj bliže pogledaj bliže

sadržaj

Marko Stanojkovski ŠTA BI REKAO MILER	5
Milena Radević MRAVINJAK	9
Nikola Ćorac O IŠČEKIVANJU	19
Milica Bošnjak IDENTIFIKACIJA	25
Nataša Gudelj RENDGEN PERSPEKTIVA	35
Nejra Belegu TERASICA	47
Luka Boljević NASLOV	59
Anđela Bulajić IZMEĐU DVA SVIJETA	69

Stefanija Brčić
ZNAMO SE IZ DRUGIH ŽIVOTA 79

Barbara Delač
BORBE UNAPRIJED IZGUBLJENE 83

Jana Radičević
ZONA NEUTRALNOG PRITISKA 93

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna biblioteka Crne Gore, Cetinje
ISBN 978-9940-9704-9-9
COBISS.CG-ID 24279556

**JU KULTURNO - INFORMATIVNI CENTAR
"BUDO TOMOVIĆ" PODGORICA**